



UNITÁRIUS ÉRTESÍTŐ

ALAPITOTTA: JÓZAN MIKLÓS

Első adomány a budai templomra.

Lapunk korábbi számainak hasábjain több ízben foglalkoztunk a Budán felépítendő unitárius templom gondolatával. Az elvi vita igen széles körben alakult ki s azt tapasztaltuk, hogy híveinknél nemcsak érdeklődést, de komoly elhatározást is váltott ki. Mindannyiunkban tudatos céllá vált az eddigi vágy, hogy a fővárosi egyházközségben egy reprezentatív unitárius templom legyen.

Dunapataji leányegyházközségünk egyik buzgó presbitere, Varga József, mindannyiunk szeretett „Varga bácsija“, legutóbbi dunapataji tartózkodásom alkalmával, megemlítve az Unitárius Értesítőben megjelent cikkeket, kezét nyujtva, kétszáz pengőt ajánlott fel az építendő budai templom céljaira azzal, hogy önként vállalt kötelezettségének az építkezés megindulásakor kíván eleget tenni. Varga József dunapataji presbiterünk nyugalmazott D. G. T. altiszt, kinek nyugdíja aránylag kicsi s ezen kívül aligha van más jövedelme. Úgy gondolom hát, hogy adománya a jövedelméhez viszonyítottan igen nagy. Mégsem ezért emlékezünk meg róla, hanem mert az a mód, amellyel azt felajánlotta, felejthetetlen marad mindenkor. Nem kértük az adományt, de Varga József megérezte, hogy építendő templomunkhoz felajánlott hozzájárulásával nemes célt szolgál. Nem is saját kis egyházi közösségük számára, hanem egyetemesebb gondolat által vezetve ajánlotta fel azt a budai templom költségeire. Jóllehet, hogy nemes tétével a budapesti egyházközség s főként a budai hívek célját is szolgálja, mégis — ezen túl is — egyetemes unitárius célt szolgál, mert az unitarizmus kövekből megelevenedő reprezentáns hirdetőjének, egy nagyszerű templomnak életrehívásához ajánlotta fel az első adományt. Akár arra gondolt, hogy egy unitárius testvérközösséget segítsen, akár pedig egyetemes

cél szolgálatát látta a maga számára kötelezőnek, tétével mindannyiunk számára példát adott.

A nagyszerű gondolatok kivitelezéséhez ilyen áldozatos támogatásra van szükség. Arra, hogy megérezzük, és megértsük a fontosságát és képességeink teljes erejével támogassuk, mert a legnagyobb gondolat sem állhat meg csupán egymagában.

Varga József atyánkiát, mint a budai templom gondolatának első támogatóját s ezzel az út első kővének letevőjét erről a helyről is atyafiságos szeretettel köszöntjük s kívánjuk, hogy áldozatos példája nyomán sokan felsorakozva, hosszú időn keresztül együtt örvendhessünk a közös erőből megvalósult budai templomnak. A mi egy igaz Istenünk áldása legyen minden nemes szívű adományozón.

KEREKI GÁBOR.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS. Lapunk előfizetői közül többen még mindig nem tettek eleget előfizetési kötelezettségüknek. Tekintettel arra, hogy az „Unitárius Értesítő“ csupán az előfizetési díjakból tartja fenn magát és mert a fennálló sajtórendelkezések következtében nem áll módunkban olyanoknak is megküldeni a lapot, kik nem tettek eleget kötelezettségeiknek, atyafiságos szeretettel kérjük lapunk igen tisztelt előfizetőit, hogy az előfizetési díjakat minél előbb rendezni szíveskedjenek. Lapunk előfizetési díja egy évre 5 P. Az előfizetési díj beküldhető postautalványon is, valamint a 30.400 számú csekken, de kérjük, hogy minden befizetés esetében az összeg rendeltetését is feltüntetni szíveskedjenek, nehogy téves könyvelés következtében zavarok keletkezzenek. A kiadóbívatál címe Budapest, V., Koháry-utca 4.

Hozzászólás a Budán építendő unitárius templomhoz.

Sokat olvastunk mostanában az Unitárius Értesítőben arról, hogy milyennek kellene lenni egy újonnan építendő unitárius templomnak. A kérdésnek az ad aktualitást, hogy Budapesten lakó híveink igen nagy száma Budán lakik, ahol ezideig még nincsen templomunk. Mivel pedig remélhetőleg a közeljövőben tudunk majd telket szerezni Budán templomépítés céljára, úgy érzem, mint aki a Hőgyes Endre-utcai Missióház unitárius templomát, valamint Pesten és vidéken több református templomot is terveztem, hogy ezt a kérdést több oldalról is meg kell világítanom.

Általában téves az a felfogás, hogy egy-egy felekezet templomának egy bizonyos stílus felel meg legjobban. Tudjuk, hogy a századok folyamán különböző felekezetek templomaikat az akkor divatos stílusokban építették, így a katolikusok is az ókereszténytől a román és a gót stílusokon keresztül a renaissance, barokk (pld. a jezsuitáknál) vagy a klaszicizáló stílus után a mai úgynevezett korszerű „modern” stílusban építik templomaikat. Ha unitárius templomaink közül hazánkban a kolozsvári „copf” stílusú (empire változata) vagy a homoródalmási eredetileg is unitárius templomnak épült rokokó diszítésű templomunkat vagy a budapesti Koháry-utcai „új góthikus” stílusban megépített templomunkat nézzük, azt kell mondjuk, hogy nem érezzük egyik stílusról sem azt, hogy az egy bizonyos vallás vagy felekezet jellegét fejezné ki. De nem fejezhetjük ki ezt egy bizonyos visszatérő építészeti elem, mint torony, toronysisak, huzártorony, vagy alaprajzi elrendezéssel sem.

Érthető az a törekvés, ha magyar alapítású és Erdélyben fogant, magyar, illetőleg székelly unitárius hitünk jellegét újonnan építendő templomainkban szeretnénk kidomborítani. Mert ha egy bizonyos stílus alkalmazása még nem is fejezheti ki egy templomnak unitárius, református, katolikus stb. voltát, mégis a mi dolgunk, tervező építészeké az, hogy bármi stílus elemet is alkalmazunk, a templomház áhitatra keltő legyen és kifejezze azt, hogy az katolikus, vagy protestáns templom-e.

Az építésze-tről alkotott mai felfogásunk szerint minden korszerű épület ki kell fejezze elsősorban rendeltetését, másodsorban olyan szerkezetekkel és formák alkalmazásával épüljön, ami az alaprajzból, a megoldandó feladattól fakad és alkalmazkodjék az illető környék, városrész jellegéhez.

Ilyen formán tehát Budán építendő templomunk külső megjelenése elsősorban attól fog függeni, hogy hol tudunk telket szerezni. Bérházak közé szűk telekre beszorítva ne építsünk; eléggé elszomorító eddigi budapesti templomaink elhelyezése. Lehetőleg tehát

olyan telket kell szerezni, amely szabadon álló, tehát utcák által határolt és fás, zöld környezetben fekszik. A telek ne legyen túl nagy, mert hiszen szerény anyagi eszközeink között még várható közületi támogatás mellett sem építhetünk nagy templomot, de azt híveink száma sem indokolná. A telek ne feküdjék magas, sok emeletes épületek között, mert kevesebb számú hívőt befogadó unitárius templom illetőleg annak tornya nem épülhet oly magasra, hogy az sok emeletes bérházak magasságával versenyezzen. A telek megválasztása természetesen közlekedési szempontból is igen nehéz, mert Buda belsőbb területén aligha találunk kisebb, szabadon álló, árnyas, zöld környezetben fekvő szabad telket, különösképpen nem ha a telket fővárosi adományból szeretnők megkapni. Ha a telek kijebb fekszik, úgy megfelelő villamos vagy autóbusz közlekedés közelében legyen.

Fent előadottakból láthatjuk milyen nehéz lesz jó telket találni. Ha már meg van a jó telek, további gondot jelent a templom megfelelő alaprajzi elrendezése.

Sok vita folyt és folyik ma is afelől, hogy a protestáns istentiszteleti rendnek milyen alaprajzi elrendezésű templom felel meg legjobban. A hosszúhajós elrendezésnél a lelkes-szel szemben ülnek ugyan a hívek, de a hátsó sorokban a prédikáció szavait már kevésbé jól hallják a templom nagyobb hosszmérete miatt. A centrális elrendezésű szószék vagy négyzet alaprajzú templomnál a hívek egyrésze nem ülhet szemközt a szószékkal, így csak nyakának állandó kitekerésével nézhet a lelkes-szre. A hosszúhajó közepén elhelyezett szószéknél a hívek nagyobb része jobb vagy baloldalt ül, úgy, hogy a lelkesz fejét hol jobbra, hol balra kénytelen forgatni. A kereszthajós elrendezés igen gyakori protestáns templomainknál, mert a hívek a lelkesz beszédjét aránylag közletről élvezhetik, a padsorok elrendezése azonban nem lehet egységes.

Fontos körülmény még az orgonakarzat elhelyezése is. Az orgona ne legyen túl messze a szószéktől, de elrendezése lehetőleg olyan legyen, hogy a híveknek ne kelljen minduntalan hátrafordulni, ha a zoltártáblára akarnak nézni, hogy melyik ének éneklése következik. Ezért lehetséges olyan megoldás, amikor az orgonakarzat és orgona a szószék felett nyer elhelyezést.

A templom belsejének kialakításánál, tekintettel arra, hogy vallásunkban szobrok, képek, oltár stb. a templomban nem alkalmazhatók, fontos szerepet játszik a szószék megfelelő művészi kialakítása, az orgonakarzat mellvédjének vagy magának az orgonának a ki-

képzése, továbbá a mennyezet művészi kialakítása.

Az acustikai kérdéseken kívül különös fontossággal bír a világítás korszerű megoldása és ezzel kapcsolatban a világító testek és lámpák művészi kiképzése, továbbá a fűtőszerszámrendszerének megválasztása, végül a padok helyes elrendezése és a padok művészi kialakítása is.

Hogy melyik alaprajzi elrendezést választjuk az elsősorban a telek alakjától, tájolásától, a hívek számától és végül a templom külső építészeti kialakításától függ. Ebben a kérdésben tehát eleve állást foglalni nem lehet és nem is szabad. A megfelelő alaprajzi elrendezés megválasztása mindenkor a tervező építész feladata.

Az alaprajzi elrendezést befolyásolja még az is, hogy a szokásos gyülekezeti terem és lelkész lakásokat, irodát, hogy lehet célszerűen elrendezni.

Gazdasági szempontok miatt sokszor a gyülekezeti terem a templom kiemelt alagsorában szokták elhelyezni, aminek előnye, hogy a templom ezáltal magasabb lesz és így monumentálisabb külső hatást lehet elérni, nem beszélve arról, hogy ha külön épületben, vagy a templom mellé épülne, úgy több alapozás és tetőzet válna szükségessé, tehát a tervbevett program felépítése sokkal többbe kerülne. Hátránya azonban a templom alá helyezett gyülekezeti teremnek az, hogy nem lévén külön alapincézve, gyakran dohos szagú és a megvilágítása nappali használat esetén tökéletesen nem oldható meg. Ha a gyülekezeti terem és lelkészlakásokat a templommal összeépítjük, úgy annak tömege feltétlenül kisebb legyen a temploménál.

Megfelelő jó alaprajzon alkalmazott korszerű szerkezetek legtöbbször a templom külső megjelenését is meghatározzák.

A külső megjelenést az egyes részletmegoldásokon kívül elsősorban a tetőzet alakja, az alkalmazott torony, illetőleg huszártorony méretei és magassága döntően befolyásolják.

Tornyok alkalmazása elsősorban pénzkérdés, mert a torony hasznos teret nem tartalmaz, inkább csak az épület rendeltetését domborítja ki. Így két tornyot budai unitárius templomunkhoz aligha fogunk tervezni. Valószínű, ha tornyot építünk, annak elhelyezését a telek alakja, a templomra való rálátás, szóval elsősorban városrendezési szempontok fogják eldönteni. Elképzelhető azonban egy huszártornyos, vagy egy külön harangtornyos megoldás is.

A torony külső megjelenése az, amelynek jellegével elsősorban kifejezésre lehet juttatni unitarizmusunkat. Egyenesen adódik, hogy a templomtorony, illetőleg annak sisakja erdélyi jellegű legyen, tehát bástyszerű körüljáróval esetleg fiatornyokkal. Ha a környezet vidékies

jellege megengedi, úgy elképzelhető egy szép fiatornyos erdélyi fiatorny. De ha épületünk erősen nagyvárosias jellegű házak közé kerül, úgy fiatorny alkalmazása nem indokolt.

Talán tovább időztem ezeknél a részleteknél, de úgy érzem, ha Budán építendő unitárius templomunkra gondolok, hogy az nem lehet sívár skatulyaház, de nem lehet klasszicizáló, túlságos monumentalitásra törekvő építmény sem. Meghitt kisebb templom lesz az, erdélyi jelleget kifejező jó arányú toronnyal, egyszerű tetőzettel és a szakszerűen megválasztandó szerkezetből adódó, jó magyar jellegű formákkal. Részleteiben azután, mint az ablakok mérete és alakja, ajtók kiképzése, vasalások, lámpák, orgonakarzat mellvédjének és a padoknak a formái, lehet akár az Erdélyben oly gyakori renaissance, esetleg gótikus vagy magyar paraszt barokkos formákat is alkalmazni. Mindenesetre külső megjelenésében nem hivalkodó, egyszerű, belsejében azonban könnyedebb, egyszerű fafaragásokkal vagy festett mennyezettel ékes lehet.

A magyar unitárius egyház templománál a nemzeti jelleg hangoztatása a templom külső-belső kialakításánál szinte természetes követelmény.

Remélem fentiekben sikerült kifejeznem azokat a gondolataimat, amelyek lelki szemem előtt kirajzolódnak, mikor arról hallok, hogy Budán is emelünk az Egy Igaz Istennek unitárius hajlékot.

Gothárd Zsigmond

miniszteri osztálytanácsos, okl. építész-mérnök, kebli tanácsos.

Két nagyapa unokája.

Voltaképpen ez a cím túlzás. Minden unokának két nagyapja van, mi értelme van tehát, hogy úgy írjuk címbe, mintha az valami rendkívüli dolog lenne! Ennek az unokának azonban, akiről most írok, nevezetesen legifjabb Kozma Jenő Gábor úrfinak, aki április 27-én született és augusztus 29-én részesült a keresztelezés áldásában, — olyan két nagyapja van, akik mind a ketten egyházunk történelmének lapjaira kerülnek előbb-utóbb. A kis Jenő Gábor ugyanis ifj. dr. Kozma Jenő köri jogtanácsos, ügyvéd atyánkfia és Költő Ágnes gyermeke s ilyenformán dr. Kozma Jenő kormányfőtanácsos, ügyvéd, egyházközségünk ismert és nagytekintélyű gondnoka, valamint most már néhai dr. Költő Gábor kuriai bíró unokája. Dr. Kozma Jenőről szükségtelen elmondani, hogy kicsoda és milyen érdemei vannak s lesznek

még remélhetőleg ezután is egyházközségünk életében, dr. Költő Gáborról azonban, attól félek, a mai nemzedék kevesebbet tud.

Dr. Költő Gábor! 1920 ősze jelenik meg emlékezetemben, amikor a nevét kiejtem. Már kétéves volt a román megszállás akkor Kolozsvárott. Naponta láttuk és hallottuk a románok diadalmármor ünnepeit, sőt további reménysegeit is Nagy-Romániáról: „de la Tisza“. A lelünk unitárius voltunkban is naponta gyászmisére járt. Bizalmas társaságokban szavaltuk Gyula diák verseit és keserű daccal ismételtük vele: „Szajnaparttól a Tiszapartig, amíg visszahozták véres testét, A megbocsátást és az imát még a Máriák is elfeledték!“ Azt már megtanultuk, hogy nyíltan lázadni nemcsak hiábavaló, hanem egyenesen a megszállóknak használunk vele, hiszen a szemünk előtt írtották ki a lázadók családait az alkalmat örömmel megragadó regáti csapatok. Valami másra volt szükség, valami belső keménységre, elszántságra és megszerveződésre, s valami külső, a megszállók hatalmán kívüli segítségre, hogy biztosítani tudjuk a puszta megmaradást. Ezeket hozta el nekünk dr. Költő Gábor a maga izzó, de mégis meggondolt, körültekintő magyarságával, bölcsességével és hajlíthatatlan céltudatosságával. Ő volt az első erdélyi „kisebbségi“ politikus, aki megmutatta, hogy lehet „hallgatni és mégis mindig rágondolni“, külsőleg tűrni, belsőleg felkészülni, látszólag várni, valójában egy percet is el nem mulasztani, a veszedelmeket elkerülni és mégis minden veszedelemre készen lenni. Költő Gábor tanított meg minket élni, — igaz, hogy Ő maga ebbe a tanításba belepusztult.

A megszállók ugyanis hamar reájöttek, hogy ez a fogcsikorgatva hallgató magyarság számukra veszedelmesebb, mint az a másik, mely lépten-nyomon a puszta két kezével is nekitámadt a szuronyos, golyószórós katonaságnak elnyomatása keservében. Éppen ezért üldözni kezdték azokat, akik ebben a hallgató forradalomban a magyarság vezetői voltak. Mindannyiuk között Költő Gábor szenvedett a legtöbbet. Fogságba hurcolták, kegyetlenkedtek vele, nyirkos, hideg cellában tartották s végül is Erdélyből áttették a határon a Csonkaországba. Idekint nyugodtan élhetett volna, hiszen kuriai bírói rangban az igazságügyminisztériumba osztották be. Kényszerüleg elhagyott véreinek sorsa azonban nem hagyta nyugodni egy percig is, itt is tovább dolgozott, szervezett, te-

vékenykedett az erdélyi magyarságért. Végül is a túlfeszített munka és a fogságban szerzett betegség végeztek vele, 1923-ban meghalt.

1920 őszen, elsőéves teologus koromban láttam először. Neve azonban akkor már a megpróbáltatásos évek fájdalmas büszkeségével körüldédelgetett eszményt jelentette nekünk. Akkor még nem volt gépírója a Képviselő Tanácsnak s Kovács Kálmán mint mindig, már akkor is mindent tudott, így meglepően gyorsan értesült arról is, hogy az elsőéves teologusok között van valaki, aki gépelni tud: igénytelen magam. Így kerültem összeköttetésbe Költő Gáborral is, aki akkor — a román hűségesküt megtagadva — táblabíróból egyházunk egyik titkára lett. Most is szemeim előtt van a fogságtól sápadt, mégis a megszállottság diadalmas erejét sugárzó arca, meghajlott, de törhetetlen alakja. Soha még úgy nem remegett a kezem, mint akkor — a meghatottságtól. Diktált nekem, de azt hiszem, nagyon sokszor ütöttem mellé a gép billentyűi között. Úgy éreztem, nem múló jelentőségű, az irodai mindennapiságból folyó levelet írok, hanem a kisebbségi magyarság megváltását jelentő ígét. Azóta is sokszor gondoltam reá s kívánom mai is, bárcsak diktálhatna most is, nekünk is, utunkat oly nehezen megtaláló, aggodalmas magyaroknak, az Ő messze előrelátó, bölcs és megrendíthetetlen hitével.

Ilyen két nagyapja van a kis Kozma Jenő Gábornak. S minthogy nemcsak a nemesség, hanem a név is kötelez, hiszem és remélem, hogy mind a két nagyapjához méltó lesz ez az unoka, amikor felnő, mert bizony hogy nagy szükségünk van nekünk úgyszintén mint unitáriusoknak és úgyszintén mint újabb megpróbáltatások elé néző magyaroknak, ilyen nagyapák ilyen unokáira.

Sz. I. S.

A Koháry-u. 4 szám alatti
új gyülekezeti teremben
október hó 31-én az

Unitárius Irodalmi Társaság

ülést tart, melyre minden
érdeklődőt szeretettel várunk

Kettős ezüstitakodalom.

Megható családi ünnepegről értesültünk, két testvér két ezüstitakodalmáról. Az ezüstitakodalom már magábanvéve is megható és kedves alkalom, hátha még az eltelt 25 esztendő olyan időszakra esik, mint a mostani két világháború s ráadásul éppen olyanszerű időben kötött házasság után, mint most amilyen. Mindezek felül is azonban van valami szívetszerítőan megkapó ebben a két ezüstitakodalomban. A két férfi testvér ugyanis egymás tudta nélkül, egymástól távol, két országban ugyanazon a napon esküdött örök hűséget élete párjának. Mondjuk el azonban végre, hogy kikről és miről is beszélünk.

1918 augusztus 19-én árkosi Veress Gábor dr., az IBUSz vezérigazgatója, egyházi tanácsos atyánkfia Déván tartotta meg esküvőjét Bruz Terézzel. Öccse, árkosi Veress Pál dr. egyetemi tanár, szintén egyházi tanácsos atyánkfia Ausztriában katonáskodott s az akkor már zavaros viszonyok között nem tudtak vele semmiképpen érintkezésbe kerülni. Képzelem, mint sajnálkozhatott a dévai násznép és a család, hogy az egyik legkedvesebb öccs az esküvőn nem jelenhetett meg. Hátha még tudták volna, hogy nemcsak Pál maradt le a Gábor esküvőjéről, hanem Gábor és az egész család is lemaradt a Pál esküvőjéről! Úgy történt ugyanis, hogy az összeomlás előtti felfordult viszonyok nemcsak Magyarországról Ausztriába, hanem Ausztriából Magyarországra sem engedték meg a zavartalan közlekedést. Éppen ezért az Erdélyben élő család sem értesülhetett idejében arról, hogy Pál fiúk, éppen a történelmi égboltozat beborulása miatt nem halogatja már tovább a házasságot, hanem Korneuburgban hűséget esküszik menyasszonyának, Meisel Dorotheának. Az meg azután már igazán a mindenható, szerető jó Atya műve volt, hogy minden megegyezés nélkül, sőt arról kölcsönösen nem is tudva, pontosan ugyanazon a napon, 1918 augusztus 19-én tartotta meg esküvőjét mind a két testvér. Mondom, a mindenható, kegyelmes Isten műve volt ennek az időpontnak az összeesése, hiszen így a Déván örömkönnyeket hullató család, tudtán kívül, egyúttal a másik fiúért is imádkozott.

Az ezüstitakodalomban azonban az a legszébb, hogy várakozóan előre int az aranylakodalom felé. Akinek már ezüstöt adott az Isten, az már az aranyat is megkívánja. Mi a magunk

részéről őszintén reméljük, hogy ez a kívánság be is teljesedik. Hogy mind a két család megéri jó egészségben és zavartalan boldogságban a reájuk forduló 25. év végén az aranylakodalmat. S imádkozunk érte, hogy az aranylakodalom is független és szabad Magyarországon, boldog és megelégedett viszonyok között folyhassék le. A mi egy Istenünk áldása legyen az ezüstitakodalmasokon, egyházunkon és magyar hazánkon!

Sz. I. S.

Hiveink száma a statisztika tükrében.

Az 1941. évi népszámlálás előzetes eredményeit a Magyar Statisztikai Szemle 1943. évi máj-jun. nemrégiben megjelent füzetében tette közzé a m. kir. Központi Statisztikai Hivatal. E feldolgozás megállapítja, hogy az 1941. jan. 31-én és a visszafoglalt délvidéki részeken 1941. okt. 10-én végrehajtott statisztikai adatfelvétel alapján Magyarország lakosainak száma 14,679.573.

Az ország lakosságának anyanyelv és nemzetiség szerinti megoszlása azt mutatja, hogy a népesség 77.5%-a anyanyelvére nézve magyar, a nemzetiségi megoszlás, még ennél is kedvezőbb képet mutat, mert e kérdőrovatra adott feleletében az össznépeesség 80.9%-a vallotta magát minden kényszer nélkül magyar nemzetiségűnek. Ezen adatközléssel részleteiben nem foglalkozunk, a belőlük levonható érdekes tanulságokat a napilapok is bőségesen ismertették az elmúlt hetekben.

A magunk részéről, akik a trianoni ország-részen 1930-ban végrehajtott népszámlálás vallási vonatkozású adatait több cikkben dolgoztuk fel unitárius vonatkozásban, annál nagyobb érdeklődéssel vártuk a népszámlálás vallási viszonyokat megvilágító adatait, melyek most végre, első feldolgozásban közkézre kerültek.

A népszámlálás első összegezése azt mutatja, hogy az ország népessége vallási megosztottságában a következő képet adja:

Római katolikus: 8,073.689, görög katolikus 1,701.544, református: 2,785,701, evangélikus: 729.288, unitárius: 57.909, görög keleti: 559.944, baptista: 36.422, izraelita: 724.306, egyéb 1.543, felekezeten kívüli: 7.601, ismeretlen: 1.626.

A statisztikai feldolgozás az adatokat az 1910. évi népszámlálásnak a mai magyar területre kiszámított adataival veti egybe és megállapítja, hogy százalékos megoszlásban gyarapodott a római katolicizmus 52.8%-ról 55%-ra. Apadt a görög katolikus 11.9-ről 11.6-ra, a református 19.6-ről 19-re, az evangélikus: 5.5-ről

5-re. Gyarapodott a görög keleti 3.5-ről 3.8-ra. Az unitáriusság százalékos részesedése akkor is, most is 0.4%. Jelentős a baptisták gyarapodása, akiket még 1910-ben az egyéb rovaton mutatták ki.

Szerény megjegyzésünk az adatközléssel kapcsolatban csupán csak annyi, hogy a felsorolásban nem tudjuk, hogy miért következnek az evangélikusok után a görögkeletiek s csak azután az unitárius, hiszen a vallás- és közoktatásügyi minisztérium is protestáns és görög keleti egyházak ügyeivel foglalkozó ügyosztályt tart fenn, ami nyilván mutatná a sorrendi felsorolás követelményeit.

Az unitáriusság lélekszámát feltüntető adatot hirtelenjében a következő szempontok szerint tudjuk megvilágítani.

Az unitáriusok 57.909 lélekszámával szemben az ország mai területére kiszámított adat szerint 1910-ben lélekszámunk a mai magyar területen 46.537 lélek, ami százalékban kifejezve 24.4%-os természetes szaporodást jelentene. Figyelemmel kell azonban lennünk arra is, hogy a bécsi döntés következtében a megvont határvonalon túlról igen sok hívünk jött át a felszabadult területekre, így a gyarapodás nem minden vonatkozásában tudható be a természetes szaporodásnak.

A trianoni ország területén 1930-ban végrehajtott népszámlálás adatai szerint lélekszámunk 6.266. E számmal egybevetve az unitáriusság mai lélekszámát, gyarapodásunk közel tízszeres.

Az 1941. évi népszámlálás adatait ha egybevetjük az 1943. évi márciusi Főtanácson elhangzott s annak jegyzőkönyvében a püspöki jelentésben olvasható népesedési adatokkal, azt a szomorú megállapítást tehetjük, hogy az állami népszámlálásnak az 1941. évről, annak jan. 31-ről végrehajtott népszámlálása szerint kimutatott 57.909 unitárius lélekkel szemben az 1941. dec. 31-i állapotnak megfelelően az egyházi kimutatás csak 54.859 lelket mutat ki. Mindannyian megállapíthatjuk, hogy a két szám közötti különbség: 3.050 lélek gondozás nélkül kell hogy legyen, vagy legjobb esetben egyházközségi statisztikai kimutatásaink nagyon pontatlanok. Bízom benne, hogy a szórványok rendszeresebb gondozása következtében az állami statisztikai adatot, majd az 1942. évi egyházi népesedési adatokkal vethetjük egybe, örvedetesebb összehasonlítást tehetünk. S kell ezt tennünk annál is inkább, mert híveinknek a délerdélyi területről való átszivárgása 1941. jan. 31-én nem szűnt meg, hanem azóta is állandóan tart, s ma a mai magyar területen élő unitáriusság lélekszámát jóval 60.000 lelken felülre kell becsülnünk.

A népszámlálás így nyert adatai csak az egyházi összesített népesedési adatokkal való összehasonlításra szolgálnak alapul. Azonban főtisztelendő Püspök urunk e sorok írójának a

központi missziói bizottság egyik legutóbbi ülésén elhangzott javaslataképpen megkereste a központi statisztikai hivatalt s kérte, hogy közölje egyházunkkal a népszámlálásnak vallás szerinti megoszlási adatait, községenkénti feldolgozásban. Ezen adatok közlését a központi statisztikai hivatal kilátásba helyezte, s azok az ősz folyamán kezeink között lesznek. A nyert adatok összehasonlítási alapul szolgálnak az egyes gyülekezeti lelkészeknek, s megbecsülhetetlen támpontjai lesznek egyházi és nemzeti szempontot egyaránt figyelembe tartó szórványgondozó munkánknak.

Az eddigi adatközlés, s az abból leszűrhető eredmények arra figyelmeztessenek mindnyájunkat, hogy ne hozzávetőleges adatokat szerepeltessünk évi népesedési kimutatásainkban, hanem az adatok egybeállítására munkát és gondot fordítva, az egyházi statisztika adataiban a valóság képét tüntessük fel.

Ferenc József.

Mit tehetek egyházamért?

Hiába, az élet mindig tanít valamire, nem hiába, hogy írva található: a jó pap holtig tanul! Nem dicsekedhetem azzal, hogy jó pap lennék, de holtig tanulni mégis szeretnék s ha nem szeretnék, akkor is kénytelen lennék vele. Az élet utain járva, ugyanis, mindegyre olyan tapasztalatokat szerez az ember, amelyek nemcsak meglepők, hanem tanulságosak is. Így vagyok ezzel a témával is, amit címül felírtam. Híveinkkel való érintkezés közben meglepetve láttam, hogy mennyi készség volna bennök az egyházi munkában való részvételre, csak éppen, hogy a legtöbben nem tudják: miképpen kezdjenek hozzá. Elhatároztam hát, hogy időről-időre feltárok egy-egy munkakört olvasóink előtt, valami olyan munkakört, amire szükség lenne, de pillanatnyilag ellátatlan, — hátha valaki, vagy akár többen is, kedvet kapnak hozzá és segítségüket felajánlják.

I. Levelezés. Ezt a munkakört legjobban úgy ismertethetem, hogy példára hivatkozom. A múlt század közepén élt Boston városában egy sokat betegeskedő leány, Sallie Ellis volt a neve. A nagyhirű prédikátor, Channing E. Vilmos, hívei közé tartozott s a lelkes beszédek hatása alatt egyszer csak feltámadt benne a vágy, hogy tegyen valamit unitárius egyházáért. Vagyona nem volt, ideje lett volna, de betegeskedése miatt az ereje hiányzott ahhoz, hogy az egyháztársadalmi munkában résztvegyen. Kitalálta hát a maga és egyháza számára az úgynevezett postai missziót. Abból állott ez a postai misszió, hogy elkezdett leveleket írogatni olyan unitárius, vagy nem unitárius vallású embereknek, akik érdeklődtek az unitarizmus iránt, de távol laktak minden unitárius templomtól, vagy pedig nem találták meg az utat az unitáriusokhoz való közeledésre. Küldött számukra ismertető füzeteket, majd az első levélváltás után, részletekbe menően megvilágította előttük az unitarizmus áldásait. Később levelezése lassan bővülni kezdett. Ma-

ga is meglepődött, hogy mennyi egyedülálló, társtalan vagy beteg ember akad, aki valósággal két kezzel kap az ő tanácsotadó, vagy vigasztaló levelein. Mindössze négy és félévig él még, ezalatt a rövid idő alatt azonban körülbelül 2.500 levelet ír meg, 22.000 füzetet és folyóiratot oszt szét, 286 könyvet ad el és 258 vallásos művet kölcsönöz ki. Halála után más lelkes unitárius nők vették fel a kezéből kihullott tollat s az amerikai unitárius postai misszió 1900 körül már mintegy 5.000 emberrel állott állandó postai levelezésben.

Ha valahol, úgy nálunk van igazán szükség erre a levelezésre. A Királyhágón-inneni részeken mindössze 6 egyházközségünk van, viszont a munkalehetőség kényszere folytán az országnak minden sarkában élnek unitáriusok. Budapesten magában is közel 5.000 unitárius él ebben a városban, szerteszórtan. Ha semmi más dolguk sem lenne lelkészeinknek, akkor is lehetetlen volna ezt az 5.000 embert ebben a nagy városban olyan lelkes gondozásban részesíteni, mint amilyenben kellene. Igazán áldásos munka lenne, ha híveink közül minél többen vállalkoznának arra, hogy a tőlünk kapott címekre leveleket írjanak s így levélben legyenek segítségére elhagyatott, vagy árva, esetleg beteg s néha talán templomtól, egyháztól elidegenedett híveinknek. Kérem azokat az atyánkfiait, akik ilyen levelezésre vállalkoznának, lépjenek érintkezésbe velem (akár személyesen, akár levélben), hogy a szükséges útbaigazításokat megadhassam.

(Folytatása következik.)

Szent-Iványi Sándor
vezető-lelkész.

Hirek.

RÁDIÓ KÖZVETITI istentiszteletünket október hó 17-én, valamint október hó 24-én délelőtt 9 órakor a Koháry-utcai templomból.

A FŐTISZTELENDŐ PÜSPÖK ÚR december hó 5-én istentiszteletet tart a Koháry-utcai templomban. Ezt az istentiszteletet a rádió is közvetíti.

Elnöki tanács volt szeptember 9-én d. u. 7 órakor a Koháry utcai lelkészi hivatalban, hol folyó ügyeket beszéltek meg. Jelen voltak: *Szent-Iványi Sándor* vezető-lelkész, *dr. Kozma Jenő* és *Kelemen Béla* gondnokok. Az elnöki tanács kitűzte szeptember 20-án d. u. 5-re a nevelésügyi, 6 órára a gazdasági bizottsági üléseket, szeptember 29-én d. u. 6 órára a Kebli Tanács ülését. Intézkedett továbbá aziránt, hogy az egyházközségi anyakönyvek a rendkívüli állapotoknak megfelelően biztonságba helyeztessenek.

Dr. vitéz Szinte János MÁV elnökhelyettes, miniszteri tanácsos atyánkfiait, aki egyházközségünk buzgó presbitere, érdemei elismerésül, miniszteri osztályfőnökké nevezték ki. Érdemekben kiváló atyánkfiaának, kinevezése alkalmából szeretettel gratulálunk s a maga és családja életére a mi egy Istenünk áldását kérjük.

Tontsch Róbert nyugállományú ezredes elhunyt. Emlékét szeretettel őrizzük s a gyászolóknak a mi egy Istenünktől kérünk vigasztalást.

Dr. Gál Zsigmond gyárigazgató atyánkfiaának érdemei jutalmaképpen a kormányfőtanácsosi címet adományozták. Egyházunk Nyugdíjbizottsága pedig elnökévé választotta. Mindkettőhöz atyafiságos szeretettel gratulálunk s életére és további munkájára a mi egy Istenünk áldását kérjük.

Nőszövetségünk rendes munkáját megkezdette. Tagjai minden hétfőn délután 5 órakor összegyűlnek a Koháry utca 4 sz. alatti nőszövetségi helyiségben. Ezúton is felhívást intéz Nőszövetségünk az unitárius hölgyekhez, s atyafiságos szeretettel kéri, hogy kapcsolódjanak be áldásos munkájába s a fent közölt időben tartandó gyűléseken megjelenni szíveskedjenek. Minden unitárius asszonyt hív és szeretettel vár a Nőszövetség vezetősége.

Az Unitárius Irodalmi Társaság a Koháry utcai gyülekezeti teremben október hó 31-én vándorgyűlést tart, melyen az elnöki megnyitót *dr. Ferenczy Géza* elnök mondja. Ez alkalommal neves unitárius írók és művészek is szerepelnek.

Csehétfalvi Albert Ivánné sz. Mandl Ida, m. kir. műszaki főtanácsos özvegye 83 éves korában elhunyt. Az elhunyt édesanyja volt *Albert János* gyárigazgató, keblitanácsos atyánkfiaának. Emlékét szeretettel megőrizzük.

Felhívás a tanulóifjúsághoz. Felső intézkedés miatt a tanítás csak november hó 3-án veszi kezdetét. Tekintettel arra, hogy a szétszórtság miatt iskolás ifjúságunkkal ezideig nem áll módunkban foglalkozni, felhívjuk a szülők szíves figyelmét, valamint a tanulóifjúságot, hogy a vasárnapi istentiszteletet éppen olyan gyakran látogassák, mint azt az iskolai év alatt, rendes körülmények között tenniük kellett. Istentisztelet minden vasárnap a Koháry-utcai templomban délelőtt 9 órakor, a Hőgyes Endre-utca 3. sz. alatti templomban délelőtt 10 órakor tartunk.

Orgonánk átépítése. Koháry-utcai templomunk orgonájának átépítési munkálataira a Kebli Tanács és Közgyűlés, valamint az Egyházi Főhatóság felhatalmazása alapján, elnökségünk megadta a megbízást a pécsi Angster cégnek. A nagy munkálatokra való tekintettel több hónapi időre van szükség, hogy az új orgona elkészüljön s így a cég kb. tavasszal adja át egyházközségünknek az új orgonát, mely kétszerannyi változatú lesz, mint a mostani és a jelenlegi fújtatóberendezés helyett villanyerőre átalakított fújtatót készítenek.

Nemes adomány. A Háromszéki Unitárius Nők Szövetsége a budapesti Unitárius Misszió Ház vendégszobája részére 1 db szalmazsákot, 4 db párnát, 5 db párnahuzatot, 2 db paplant huzattal, 2 db törülközőt és 2 db alsólepedőt adományozott. Szinte felbecsülhetetlen értéket jelent ma ez a nemeslelkű adomány, melyért a Misszió Ház vezetősége e helyen is hálás köszönetét fejezi ki s Istennek áldását kéri a jószívű adakozókra.

Anyakönyvi bejegyzések júl. hó 10-től augusztus hó 10-ig. Kereszteltük: *Farkas Ferenc* MÁV mérnök unit. és *Várkonyi Piroska* rk., *Árpád-Ferenc*; — *Szász István* rendőrfőtörzsőrmester unit. és neje *Koza Mária* ref, *István*; — *Takács Ferenc* iparművész és neje *Györffy Margit*, *Márta-Olga*; —

Birtalan Dénes segéd munkás és neje Csiki Rebeka unitáriusok Magdolna nevű gyermekeit. A mi egy Istenünk áldása legyen a szülőkön és az újszülötteken. — Házasságot kötöttek: Bajcsy Fülöp ny. százados és Márton Irén unit. — Birtalan Lajos hiv. altiszt unitárius és Somorai Mária. Isten áldása legyen a megkötött házasságokon. — Temettük: dr. Surányi Edéné sz. Gráber Kornélia 54 éves és Deák József bányamunkás 40 éves atyáinkfiat. A mi egy Istenünk adjon csendes pihenést az elköltözötteknek és vigasztalódást a szomorkodóknak. Emléküket kegyelettel őrizzük.

ANYAKÖNYVI BEJEGYZÉSEK 1943 augusztus hó 10-től 1943 szeptember hó 10-ig. Kereszteltük: *Sántha* Lajos postatiszt, okl. testnevelési tanár, református és neje *Győrfi Sára* testnevelési tanár, unitárius — *Sára, Ilona* — nevű gyermekét. Az újszülött *Győrfi István* presbiterünk unokája. Mind a szülőknek és az újszülötteknek, mind pedig *Győrfi István* atyáinkfiának szeretettel gratulálunk. — *Bábel István* asztalossegéd, r. kat. és neje *Sigmond Erzsébet* unitárius — *Erzsébet, Mária* —, *Szabó József* napszámos, unitárius és neje *Hornyák Ilona*, evangélikus — *József, Tibor* — nevű gyermekeit. A mi egy Istenünk áldása legyen szülőkön és újszülötteken egyaránt. — Székelykeresztúron *Útő Lajos* esperes afia keresztelte unokáját, *Útő Lajos* miniszteri s. titkár és neje, *Gyarmathy Piroska*, unitáriusok — *Piroska, Gyöngyi* — nevű gyermekét. Mindnyájuknak szeretettel gratulálunk és életükre a mi egy Istenünk áldását kérjük.

Házasságot kötöttek: *Fekete Kálmán* unitárius és *Schott Mária Erzsébet* r. kat. A mi egy igaz Istenünk áldása legyen életükön.

Temettük: *Murvai Gézáne* sz. *Bartha Katalin* 59 éves — *Ambrus Vilmos* 23 éves — *Geoffrey Karolyné* sz. *Scheffler Mária Karolina* 53 éves atyáinkfiat. Emléküket szeretettel megőrizzük s Istentől vigasztalást kérünk a szomorkodóknak.

Lelkészi Nyugdíjintézet javára augusztus hóban az alábbi szíves adományok folytak be: *Valentini Józsefné* 1 P, *Klein Géza* 20 P, *dr. Surányi Ede* 15 P. Összesen 36 P. *Zsigmond pénztáros.*

Istentiszteleti sorrend okt. hónapban:

H O L	Melyik napon	Mely órában	Szolgálatot végal
A) Templomokban:			
V., Koháry-utca 4. . . .	3	d. e. 9	Kereki Gábor
" " "	10	" "	Barabás István
" " "	R. 17	" "	" "
" " "	R. 26	" "	dr. Csiki Gábor
" " "	31	" "	Szent-Iványi S.
A Misszió Ház templomában (IX. Högyes E.-u. 3.)	3 17 24 10, 31	d.e. 10 " "	Bencze Márton dr. Csiki Gábor
B) Körzetekben:			
Máv. telepi prot. imaház	3, 17	d.u. 4	Kereki Gábor
C) Vidék:			
Dunapataj Unit. templ.	10, 31	d. e. 10 és d.u. 3	Szolga Ferenc
Győr ref. templom	10	d. e. 11	Szent-Iványi S.
Felsőgalla ref. templom	később meghatározott időben		Szolga Ferenc
Kecskemét ev. templ.	17	d. e. 11	dr. Csiki Gábor

Lelkészi könyvtárunk állománya az idők telése következtében hiányosnak bizonyult, ezért tervbevéttük kibővítését, illetve felfrissítését. Ez természetesen csak a költségvetés keretein belül lehetséges s így a kívánt eredményt nem biztosíthatjuk. Ezért arra kérjük híveinket, hogy tehetségük szerint támogassák tervünket s az e célra szánt adományukat lelkeszi hivatalunk címére (V., Koháry-u. 4.) eljuttatni szíveskedjenek. Az adományok személyesen, csekken vagy postautalványon is befizethetők, de postai úton való befizetés esetében okvetlenül kérjük az összeg rendeltetésének „Lelkészi Könyvtár“ jelzéssel való közlését.

Lelkészi Könyvtár javára augusztus hó folyamán az alábbi szíves adományok folytak be: *dr. Surányi Ede* 20 P, *Lux Ernő* 4.64 P, *kaáli Nagy Lóránd* 20 P, *Tarján Árpád* 5 P. *Kády Gábor* 2 P. Összesen: 51 P. 64 fillér. A mi egy Istenünk áldása legyen az adakozókon.

UNITÁRIUS ÉRTESÍTŐ

Szerkesztőség és kladóhivatal
Budapest, V., Koháry-utca 4. Telefon 317-529.
Csekk számlaszám: 30.400.

Felelős szerkesztő és kladó:
Szent-Iványi Sándor

Előfizetési díj egy évre 5.— P.

A lap tulajdonosa a Budapesti Unitárius Egyházközség
A lap elfogadása előfizetésre kötelez.

Megjelenik minden hó 15-én.

Utánaküldés kizárva!
Uj cím: